

Türkiye Selçuklularının Sinop'un Fethinde Gâşiye'yi Hâkimiyet Âlameti Olarak Kullanmaları ve Fetih İçin Gönderilen Fütüvvetnâme

Use of the Gaşiye by the Seljuks of Turkey in the Conquest of Sinop as the Sovereignty and Futuwwa-nama Sent for Conquest

Mustafa ŞAHİN*
Zekiye TUNÇ**

Öz

I. İzzeddin Keykâvus, devletin ekonomik bakımdan daha da güçlenmesi için Anadolu'nun Karadeniz ve Akdeniz'e kıyısı olan önemli limanlarının alınmasının bilincindeydi. Sinop tabii bir limana sahip olması dolayısıyla çok eski dönemlerden itibaren önemli bir yerleşme yeri olmuştur. Şehrin Kırım'ın tam karşısında yer alması da önemini ayrıca arttırmıştır. Burası Türkiye Selçuklularının Akdeniz ve Karadeniz'e hâkim olma amaçlarını gerçekleştirmek için almak istedikleri en öncelikli limanlardan birisi olmuştur. Trabzon Rum İmparatorluğu'nun Canik çevresindeki Müslümanlara karşı olumsuz tutumu buranın ivedi olarak alınmasında etkili oldu. Kuşatma öncesinde esir alınan Trabzon Rum İmparatoru şehrin tesliminde önemli rol oynadı. Sultan İzzeddin Keykâvus, esir edilen Trabzon Rum İmparatoru'na fetihten sonra hil'at giydirdi. Ona hediyeler verdi. Rum İmparatoru da hükümdarın hâkimiyetini tanıdığı için bir göstergesi olarak Sultanın atının yuları elinde ve gâşiyesi omuzunda bir müddet yürüdü. Selçuklu Sultanı, Abbâsi Hâlifesine fethin müjdesi olarak fetihnâme ile birlikte hediyeler gönderdi. Selçuklu ülkesinde fetih onuruna eğlenceler düzenlendi. Sultan, şehrin imarı için görevlendirmeler yaptı. İzzeddin Keykâvus zamanında fethedilen şehir imar faaliyetleri ve buraya göçün teşvik edilmesi ile kısa zamanda Müslüman Türk beldesi haline geldi. Türkiye Selçukluları daha önce Akdeniz kıyısında önemli bir liman olan Antalya'yı almakla güney ticaretini kontrol altına almayı düşünmüşlerdi. Sinop'un alınmasıyla Karadeniz ticaretinin güvenliği sağlanmış; Kırım başta olmak üzere Karadeniz'in kuzeyi ile canlı ticârî ilişkilerin yolu açılmıştır. Antalya ve Sinop limanlarının Selçuklular tarafından fethi ile Kıbrıs'tan Kırım'a kadar olan alanda ticaretin kendi lehlerine olmasının yolunu da açmışlardır. Bu çalışmada bilimsel etik kuralları çerçevesinde döneme ait birinci elden kaynaklar ve tetkik eserler kullanıldı. Çalışmada Gâşiye'nin hâkimiyet âlameti olarak kullanılması ve fethin önemini gösteren fütüvvetnâme konusu ele alındı.

Anahtar Kelimeler: Sinop, Türkiye Selçukluları, Trabzon Rum İmparatorluğu, Gâşiye, Fütüvvetnâme.

Abstract

I. İzzeddin Keykâvus, the State economic empowerment of the Black Sea and Anatolia than to the Mediterranean coast is important upon receipt of the internal ports. Sinop has a port due to the very important an have been settlement from the old period. The Crimean peninsula of the city directly opposite, she received has increased the importance of also. This place as the Seljuks has been one of the primary ports to achieve the objectives they want to take Turkey to dominate the Mediterranean and the Black Sea. Trabzon Greek Empire negative attitude towards Muslims around here is was instrumental in handling as well. He played an important role in delivering taken prisoner before the siege of the city of Trabzon Greek Emperor. Sultan İzzeddin Keykâvus dressed hil'at after the conquest of Trabzon Greek Emperor prisoners were captured. Gave him gifts. Greek emperor for a while walked in the hands of the sultan's horse rope and horse's Gâşiye his shoulder as an indicator of recognizing the sovereignty of the monarch. Seljuk Sultan sent as a gift, along with the good news of the conquest of the Abbasid Caliphs fetihnâme In the land of the Seljuk conquest in honor of entertainment. The reconstruction of the city, the Sultan for assignments. İzzeddin Keykâvus time conquered the city and made construction activities here in a short time by encouraging Muslim immigration has become a Turkish resort. Turkey to take an important port on the Mediterranean coast in Antalya, which had previously Selçuklu are thought to control the southern trade. With the acquisition of the Black Sea Sinop ensured the safety of trade, way of living, especially trade relations with the north of the Black Sea Crimea has been opened. With the conquest of the ports of Antalya and Sinop by the Seljuks the region from Cyprus to Crimea have opened the way for trade to be in their favor. In this study, first-hand resources and investigations belonging to the period of the scientific ethics were used. In the study, it was discussed the use of the gaşiye as a dominion and Futuwwa-nama indicative the importance of the conquest.

Keywords: Sinop, the Seljuks of Turkey, Trabzon Rum Empire, Gâşiye, Futuwwa-nama.

* Dr. Öğr. Üy., Sinop Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, msahin@sinop.edu.tr.

** Dr. Öğr. Üy., Sinop Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ztunc@sinop.edu.tr.

Giriş

Bazı araştırmacılar Antik Çağ'da *Sinope* olarak bilinen Sinop isminin Yunanca “zarar vermek, yok etmek” anlamındaki “*sinomai*”den türediğini kaydetmişlerse de ismin kaynağı ile söylenişlerinde çeşitlilik görülmüştür. Sinop ismi Hititçe “*Sinuwa*”dan, Asurluların inançlarına göre “*Sin*”den gelmiştir (Demirkaya ve Tuluk, 2012, s. 48). Orta Çağ'da Sinop'taki zevk, eğlence ve aşk hayatının Türkiye'nin diğer şehirlerinin hiç birinde olmadığı kadar şöhret kazandığı bilinmektedir. Bu nedenle hem yerli hem de yabancı kaynaklarda şehirden “*Aşıklar Adası*” manasına gelen “*Cezîretül'ül-‘uşşak*” şeklinde bahsedilmiştir (Turan, 2014, s. 155). Sinop'a Osmanlı Pâdişâhı Fatih Sultan Mehmet'in de “*Cezîretül'ül-‘uşşak*” dediği bilinmektedir (Demirkaya ve Tuluk, 2012, s. 49). Şehrin adı İbn Bîbî, Aksarayî, Anonim Selçuknâme ve Eflâkî'de سِينُوب (Sînub) şeklinde kaydedilmişken (İbn Bibi, 1956, s. 147; Aksarayî, 1999, s. 62; Anonim, 1952, s. 63; Ahmet Eflâkî, 1980, C. II, s. 981); Ebü'l-Fida'da سنوب (Sinûb) (Ebu'l Fida, 1992, s. 393); Dânişmend-nâme'de ise Sinobiyye ve Sınabiyye şeklinde yazılmıştır (*Dânişmend Gazi Destanı*, 2005, s. 9, 50, 93, 128, 219).

Karadeniz'in tek doğal limanı olması ve kuzey güney yolu üzerinde bulunup Kırım ile Anadolu arasında bağlantıyı sağlayan en kısa yol güzergâhına sahip bulunması şehrin çok eskiden beri stratejik yönden önemli olmasına yol açmıştır (Koçak, 2003, s. 702-703; Tunç ve Şahin, 2016, s. 291).

Sinop'ta ilk yerleşim neolitik hatta kalkolitik dönemlere kadar gitmekle birlikte Sinop'un şehir olması MÖ VIII. yüzyıla dayandırılmış ve Strabon'a göre şehir Miletoslar tarafından kurulmuştur (Strabon, 2009, s. 22-23; Koçak, 2003, s. 700; Çapar, 1991, s. 303). Gaşka, Hitit ve Friglerin egemenliğinden sonra MÖ 695 yılından itibaren Kimmerler ve devamında İskitlerin Sinop'a kadar geldikleri bilinmektedir (Herodotos, 2012, s. 298; Tellioglu, 2007, s. 33; DİA, 2006, C. 32, s. 252). Sinop'ta MÖ IV. yüzyılda Pers, ardından Kapadokya ve Makedonya krallıklarının hâkimiyeti yaşanmışken; MÖ 183 yılında Pontus Kralı Pharnakes şehri ele geçirip başkent yapmıştır. Lucullus tarafından MÖ 70 yılında Roma hâkimiyetine alınan Sinop'ta Sezar MÖ 48 yılında Colonia Lulia Felix Sinope isimli bir Roma kolonisi kurmuş ve şehir sonrasında Bizans egemenliğinde kalmıştır (Barat, 2014a, s. 211; Barat, 2014b, s. 213; Barat, 2014c, s. 216; İA, 1977, C. 10, s. 684; DİA, 2006, C. 32, s. 252).

Malazgirt Savaşı'ndan sonra Selçuklu komutanlarından Karatekin 1084 yılında kuzey Karadeniz kıyılarını fethederek bir süre Sinop, Kastamonu ve Çankırı civarında hüküm sürmüştür (Yücel, 1991, s. 33). Anna Komnena'nın bahsettiği Kharatikés isimli birinin Sinop'taki devlet hazinesini ele geçirmek için birden bire burayı fethettiğini belirttiği isim Karatekin'dir (Anna Komnena, 1996, s. 195). Büyük Selçuklu Sultanı Meklikşâh, Tutuş'un güçlenmesine karşı Bizans İmparatoru ile hısımlık kurmak istemiş ve eğer bu hısımlık gerçekleştiği takdirde kendilerinin Karadeniz'in kıyı bölgelerinden çekileceğini de belirttiği bir mektubu Emîr Siyâvuş ile imparatora göndermiştir. Ancak Emîr Siyâvuş, Emîr Karatekin'e bu mektubu gösterip onun Karadeniz kıyılarından çekilmesini sağladıktan sonra buraları İmparator Konstantinos Dalassenos'a teslim edip kendisi de İstanbul'da vaftiz edilerek Hristiyan olmuştur (Anna Komnena, 1996, s. 195-196).

Sinop, IV. Haçlı Seferi (1204) sonunda Latinlerin İstanbul'a hâkim olup buradan Bizans ailesinin çıkartılması neticesinde kurulan Trabzon Rum İmparatorluğu'nun eline geçmiştir. Trabzon Rum İmparatoru Alexios Komnenos ve kardeşi David; Sinop, Amasra ve Ereğli şehirlerine hâkim oldu. Bizans İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla bir yandan İznik'te kurulan İznik Rum Devleti, diğer yandan Trabzon'da kurulan Trabzon Rum İmparatorluğu Selçuklu Türklerinin Karadeniz ve Batı Anadolu ile bağlarını tehlikeye düşürmüştür. Selçuklu ekonomisi için Kırım'dan Mısır'a kadar giden ticaret yolu çok önemliydi ve Sinop buranın en önemli köşe

başı konumundaydı (İA, 1977, C. 6, s. 635; Yakupoğlu, 2009, s. 27; Redford, 2010, s. 126). Bu nedenle şehre hâkim olmak Türkiye Selçukluları açısından elzemdi.

Türkiye Selçuklu Sultanı I. İzzeddîn Keykâvus'un Sinop'u Fethi

Trabzon Rum İmparatorluğu sürekli Selçuklu hâkimiyet bölgelerine saldırarak Müslümanların canlarına ve mallarına zarar veriyordu. Trabzon Rum İmparatoru özellikle I. Gıyâseddîn Keyhüsrev'in ölümünden sonra tahta geçen I. İzzeddîn Keykâvus'un, kardeşi I. Alâeddîn Keykübâd ile taht mücadelesine girişmesi nedeniyle onu zayıf gördüğünden bu fırsatı değerlendirmek istiyordu (Müneccimbaşı, 2017, s. 49). Bu konuda sürekli olarak Selçuklu sarayına şikâyetler geliyordu. Selçuklu Sultanı I. İzzeddîn Keykâvus Sivas'ta iken bölgedeki sınır muhafızları yine Trabzon Rum İmparatoru Kir (Kyr) Aleksi'nin kendi topraklarının dışına çıkıp Sinop civarındaki Müslüman ahaliye zarar verdiğini haber verdiler. Sultan İzzeddîn Keykâvus bu habere üzülse de etrafındakilere belli etmedi (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 169; İbn Bîbî, 2010, s. 51; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 221). Aslında İznik Rum İmparatoru Laskaris'in Karadeniz'e hâkim olma düşüncesi Türkiye Selçuklularını zora sokacağı için zaten I. İzzeddîn Keykâvus'un ondan önce davranıp bölge ticareti bakımından stratejik önemi olan Sinop'u almak isteyeceği açıktır (İA, 1977, C. 6, s. 635).

Sultan, emîrleri ile bölgenin durumu ve fethinin nasıl gerçekleştirileceğini istişare etti. Yapılan istişarede emîrlere fethi gerçekleştirmeye ve Kir Aleksi'nin cezasını vermeye muktedir olduklarını söylediler.¹ Sultan bölgeyi iyi bilenlerden neler yapılması gerektiği konusunda görüş sordu. Bölgeyi bilenler Sinop'un doğrudan yapılacak bir savaşla alınmasının mümkün olmadığını, ancak karadan ve denizden gelebilecek yardımlar kesilirse ve kuşatma yapılırsa fethedileceğini kaydettiler. Kuşatma sırasında halkın açlık ve daha başka sıkıntılarla karşılaşacaklarını, yapılacak en iyi şeyin bu yıl bölgede askerî faaliyetlerde bulunarak şehrin ikmalini kesmek, zahire kıtlığına sebep olmak, Gayri Müslimleri birçok yönden zayıf düşürmek ve bu faaliyetleri uzun süre devam ettirmek olduğunu belirttiler. Emîrlere de aynı görüşü paylaştılar (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 169; İbn Bîbî, 2010, s. 51; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 221-222; Müneccimbaşı, 2017, s. 49).

Sultan İzzeddîn Keykâvus bunun üzerine Sinop'un ve Kir Aleksi'nin durumunu öğrenmeleri için bölgeye casuslar gönderdi. Ertesi gün de bölgeye bir ordu gönderdi (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 169; İbn Bîbî, 2010, s. 51; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 222). İstihbarat toplamak için önceden Sinop civarına giden casuslar İmparatorun yanındaki beş yüz atlı adamıyla birlikte avlanıp içkili eğlencelerle vakit geçirdiğini belirttiler. Bunun üzerine fırsatı değerlendiren Selçuklu askerleri, onu eğlence meclisinde kısa bir arbededen sonra yakalayıp kendi ordugâhlarına getirdiler ve durumu Selçuklu Sultanına bir müjdecî ile bildirdiler (İbn Bibi, 1996, C. I, s.170; İbn Bîbî, 2010, s. 51; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 222; Müneccimbaşı, 2017, s. 49).

İbn Bibi bu müjdeyi;

Müjdecî, Sultana; Hazreti Sultanın istek ve arzuları gerçekleşti. Hiçbir zorlukla karşılaşılmadan, savaşa girilmeden devletimizin düşmanı, yaptıklarının esiri ve talihsizliğinin mahkûmu oldu deyinca sultan haberciye mal mülk vererek onu deniz ve maden ocağı gibi zengin yaptı. Fetih müjdesini ve zafer haberini yere göğe gönderdi.

¹ Emîrlerin Selçuklu Sultanına söyledikleri sözleri İbn Bibi şu şekilde kaydetmiştir: "Her zaman siz sultanımıza haraç vermiş olan kâfir dinlinin küstahlığına bakın. Şimdi ülkemiz üzerinde hak iddia ederek haddini hududunu aşmaktadır. Eğer siz cihan pâdişâhımız ferman verirsiniz kötü niyetlinin kanına susamış olan biz devlet kullarının hançeri o rezillerin uğursuz kellelerini kopararak susuzluğunu giderir. Onun beldelerinin tarlasını muzaffer askerlerin kahr orağıyla hasat ederiz. Böylece başını ihanet halkasından çıkarmış olan o şaşkın karabahtlının yaptığı kötü işlerin karşılığı verilmiş olur." (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 169).

şeklinde kaydetmiştir (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 170).

Sultan bu başarının korunmasını, çok yakında kendisinin de oraya geleceğini ve varana kadar yapmaları gerekenlerin neler olduğunu söyledi (İbn Bibi, 1996, C. I, s.170; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 222). Habercinin İmparatorun esir edildiğini söylediği tarihten üç gün sonra (İbn Bibi, 1996, C. I, s.170; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 223) İzzeddîn Keykâvus yola çıkıp Sinop civarına ulaştı. İmparator Kir Aleksî bağlı şekilde Sultanın huzuruna getirildi. Sultan, İmparatoru teselli etti (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 171; İbn Bîbî, 2010, s. 51; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 223; Müneccimbaşı, 2017, s. 50).

İmparator, Selçuklu Sultanı'nın huzuruna getirilince Sultanın ona söylediği ilk sözler aslında bundan sonra nasıl bir yol izleneceğinin de ipuçlarını vermektedir. İmparatorun hayatının devam edip etmeyeceği kuşatma sırasında tehdit konusu yapılacaktır. Çünkü İmparator Kir Aleksî af dileyince (İbn Bîbî, 2010, s. 51) Sultan İzzeddîn Keykâvus tevazu gösterip onu teselli etmiş ve "Canınızı sıkmayın. Can sağ olunca bütün işler düzeldir." demişti (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 171; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 223). Selçuklu Sultanı, İmparatorun adamlarını gönderip şehri teslim etmeleri için içeriye haber vermesini istedi. Çünkü kendilerinin buraya kadar geldikten sonra bu işi sonlandırmadan gitmeyeceklerini belirtti. İmparator da kendisiyle birlikte esir edilen tekfurlardan birisini teslim olmaları için kaleye gönderdi. Ancak şehrin ileri gelenleri; eğer İmparator esir edilmişse onun yerine imparatorluk yapacak oğulları olduğundan burayı Müslümanlara ve Türklere bırakmayız dediler. Sinop kalesinden gelen tekfur bu haberi Sultana iletince o, bir daha aynı kişiyi kaleye göndererek akıllarını başlarına alarak kaleyi teslim etmelerini söylediye de bu söz de bir işe yaramamıştır (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 171; İbn Bîbî, 2010, s. 51; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 223-224; Müneccimbaşı, 2017, s. 50).

Anonim Selçuknâmeye göre Behram Tranbulusî bin kişi ile deniz tarafından saldırıya geçerek Trabzon Rumlarının gemilerini ateşe verip otuz civarındaki Rum ve Frenk emîrini esir aldılar. Alınan bu esirlerin hepsini diri diri yüzerek derilerine saman doldurdular ve bunları Rum diyarında gezdirdiler (Anonim, 1952, s. 28-29 ve Anonim, 2014, s. 40).

Sultan İzzeddîn Keykâvus, İmparatorun kaleden görülebilecek bir yere getirilerek işkence edilmesini emretti. Bu işkence şehirdekiler tarafından da seyredilmeye başlandı. Bunun üzerine esir İmparator Kir Aleksî; "Ey dinsizler! Şehri kimin için koruyorsunuz. Ben öldükten sonra sizi de zorla esir edip çoluk çocuğunuzu köle yaparlar. O halde bu direnişinizin bana ne faydası var!" dediye de bu sözler İbn Bibi'nin de işaret ettiği gibi ancak rüzgârın granit taşına yaptığı kadar etkili olmuştur (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 171; İbn Bîbî, 2010, s. 52; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 224). Ertesi gün İmparator yeniden getirilerek baş aşağı teşhir edildi (İbn Bîbî, 2010, s. 52; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 224). İmparatora yine işkence edildiğini gören halk onun dayanamayıp öleceğini ve artık direnmenin de bir faydasının olmadığını düşünerek Sultandan şehre haberci göndermesini ona anlatacaklarının olduğunu söylediler. Kaledeki ileri gelenler Sultana; eğer İmparatorun canına dokunmazsa ve kendilerinin istedikleri yerlere gitmelerine izin verirse şehri teslim edeceklerini söylediler. Bu durum Sultana iletince o, eğer şehri teslim ederlerse İmparatorun canını bağışlayacağını, isteyen herkesin dilediği yere gidebileceğini, İmparatorun kendisine itaati, vergi vermeyi ve istediği zaman orduya asker yardımı göndermeyi kabul ettiği takdirde ona dokunmayacağını, Sinop'tan başka bütün Canik bölgesini de ona bırakacağını, ancak aksini yaparsa onu öldüreceğini ve ahaliyi de esir alacağını söyledi (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 172; İbn Bîbî, 2010, s. 52; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 224). Bu haber şehre ulaştırılınca şehirdekiler Sultana güvenip ondan Selçukluların bayrağını (Sultan-ı Sancak) istediler. Bunun üzerine bir grup emîr şehre girerek 26 Cemaziyelahir 611/2 Kasım 1214'te bayrağı kalenin burçlarına astılar (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 173; İbn Bîbî, 2010, s. 52; Yazıcızâde

Ali, 2017, s. 225).² Bundan sonra Sultan şehrin dışında bir eğlence meclisi düzenledi. Meclise İmparatoru da yanına davet etti. Ertesi gün şehrin ileri gelenleri kaleden çıkınca Sultanı İmparatorun yanında görüp kalenin anahtarını ona teslim ettiler.³ Sultan da bu ileri gelenlerin bazılarını hil'atlar verdi. Böylece şehir 27 Cemaziyelahir 611/3 Kasım 1214 yılında Türkiye Selçuklularının eline geçmiş oldu. Şehrin ileri gelenleri tekrar şehre girip Sultana saçılacak şeyleri hazırlamaya başladılar. İbn Bibi'nin deyimiyle Sultan İzzeddîn Keykâvus; Dârâ'nın, İskender'in, Vağfûr'un ve Kayser'in ruhunun gıpta ettiği şekilde azamet ve haşmetle muzaffer olarak şehre girdi (İbn Bibi, 1996, C. I, s.173; İbn Bîbî, 2010, s. 53; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 225).

Sultan şehre girdikten sonra İmparatoru onurlandırmak için bir süre yanında ayakta tuttu ve kendi devlet büyüklerinden daha yükseğe oturttu (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 173; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 225).⁴

Ertesi gün Sultan İzzeddîn Keykâvus, İmparatorun ahidnâmeine uyacağına dair söz istedi. İmparator uyacağına dair yemin etti ve şu sözü verdi:

Sultan benim canımı bağışlar, Sinop dışındaki Canit bölgesini, onun eklentilerini ve bağlı yerlerini benim çocuklarımın idaresine bırakırsa her yıl on bin dînâr, beş yüz at, iki bin sığır, on bin koyun, ülkemin kıymetli şeylerinden meydana gelecek elli yükü kendi hayvanlarımla onun hazinesine, mutfağına ve ahırına gönderirim. Yardım istediği zaman imkânım ölçüsünde ona yardım gönderir askerimi ondan esirgemem (İbn Bibi, 1996, C. I, s.1 73-174; İbn Bîbî, 2010, s. 53; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 225-26).

Ahidnâmenin hazırlanmasından sonra taraflar şahidler gösterdi ve ahidnâme saklanmak üzere Selçuklu hazinesinde gönderildi (İbn Bîbî, 1996, C. I, s. 53; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 226).

Sultan İzzeddîn Keykâvus bu ahidnâmenin tamamlanmasından sonra İmparator Kir Aleksî'ye; hil'at, külâh, başka kıymetli elbiseler, atlar ve yük katırları, yanındaki adamlarına da benzer hediyeler verdi (Yazıcızâde Ali, 2017, s. 226). Sultan bu davranışı ile onların gönüllerini hoş tuttu.

Gâşiye'nin Hâkimiyet Alâmeti Olarak Kullanılmasında Sinop Örneği

Gâşiye; Arapça bir kelime olup atların eyerlerinin altına konan örtü, eyer örtüsü anlamına gelir. Bu örtü sırmalı ve şeritli olup kişinin zenginliği nisbetinde de kıymetli olurdu (Pakalın, 2004, C. 1, s. 649). Selçuklular, Eyyûbîler ve Memlûkler başta olmak üzere bir kısım Ortaçağ İslâm devletlerinde hükümdara mahsus olan gâşiye saltanat alâmetlerindendi ve gidiş alaylarında hükümdarın önünden taşınırdı. Gâşiye hükümdarlık alâmeti dışında başka birçok anlama da gelirdi. Bunlar: kılıç kını, kılıç kabzasına sarılan deri, büyük ceza, cehennem ateşi, sıkıntı, karındaki bir hastalık, birinin başına gelen felâket, kalbi çevreleyen ince zar, musibet, perde, hizmetçi, ziyaretçiler, yâran, tâbilik, boyun eğme ve itaat işareti.⁵

² Abû'l-Farec Sinop'un alınışını gün ve ay belirtmeden 611/1214 yılı olarak kaydetmiştir (Abû'l-Farec, 1999, C. 2, s. 497). *Anonim Tevârih-i Âl-i Selçuk* ise Sinop'u İzzeddîn Keykâvus'un sevk ettiği ordunun sabaha kadar savaş yaptığını, şafak vakti İslâm ordusunun yetişerek -muhtemelen sonradan ordunun arkasından gelen Sultan kastedilmekte- hep birlikte galip geldiklerini kaydetmiştir. Bu eser savaşın tarihini Şevval Bayramı (Ramazan Bayramı) 17 Şevval 612/8 Şubat 1216 yılı olarak kaydetmiştir. Sinop'un fethi ile ilgili verdiği bilgiler diğer kaynaklarla uyumsuzdur. Muhtemelen Kir Aleksî'yi Laskaris ile karıştırmış ve Selçukluların şehri Laskaris'ten aldıklarını zannetmiştir. (Anonim, 1952, s. 28-29; Anonim, 2014, s. 40). Müneccimbaşı da Sinop'un Türkiye Selçuklularının egemenliğine geçtiği tarihi 16 Cemâziyevvel 611/23 Eylül 1214 yılı olarak kaydetmiştir.

³ Müneccimbaşı; müneccimlerin Sultan I. İzzeddîn Keykâvus'un durmunu gözönüne alarak daha önceden onun kolayca Sinop'u fethedeceğini söylediklerini kaydetmiştir (Müneccimbaşı, 2017, s. 50).

⁴ İbn Bibi'nin eserinde İmparatorun öldürüldüğüne dair bir kayıt yokken Abû'l-Farec onun öldürüldüğünü kaydetmiştir (Abû'l-Farec, 1999, C. 2, s. 497).

⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi ve örnekler için bkz. Pakalın, 2004, C. 1, s. 649; Merçil, 2007, s. 183-193.

İbn Bibi ve Yazıcızâde Ali, Sultan İzzeddîn Keykâvus ve İmparator Kir Aleksî'nin birlikte at üstünde gezinti yapacakları sırada Sultan ayağını üzengiye koyunca İmparatorun Sultanın atının gâşiyesini rikabdârın elinden alarak kendi omzuna koyduğunu ve bir süre böyle yürüdüğünü, daha sonra Sultanın ondan gâşiyeyi rikabdâra verip atına binmesini isteyince İmparatorun da gâşiyeyi verip atına bindiğini ve bir süre bu şekilde geziye devam ettiklerini kaydetmişken (İbn Bîbî, 2010, s. 53; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 226); bu bilgi el-Evâmîrül'Alâiyye'de; "Tekfur hemen Sultanın atının dizginini Sultanın rikabdârının elinden alarak omzuna koyup yola düştü. Bir süre böyle gittikten sonra Sultanın buyruğu üzerine atının dizginini tekrar rikabdâr'a bırakarak atına bindi. Bir süre böyle giderek yolda sohbet ettiler." şeklinde kaydedilmiştir (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 174). Bu bilgilerden İmparatorun; Sultanın atının dizginini eline, gâşiyesini de omzuna alıp bir süre yürüdüğü anlaşılmaktadır. Kaynaklar Kir Aleksî'nin tevazu sahibi ve nazik birisi olduğu için böyle bir şeyi yaptığını söylemişlerse de aslında onun daha önce Müslümanlara yaptığı zulümler göz önüne alındığında böyle bir şeyi zorunluluktan belki de can korkusundan yaptığı anlaşılmaktadır.

Fetihten Sonra Şehrin Türk-İslâm Beldesi Haline Getirilmesi İçin Yapılan Çalışmalar

Sultan şehirden kaçmış veya fetih sırasında gitmiş olanlara haber verilmesini, onların mal ve mülklerini almalarına müsaade edilmesini emretti. Şehirdeki kilise camiye çevrildi. Şehre kadı, hatip, müezzin ve muarraf tayin etti. Kale komutanı ve muhafızlar görevlendirdi. Şehrin kuşatmasına iştirak etmiş üst düzey görevlileri de masraflarının karşılanmasına dâhil ederek iç kale inşâ ettirdi ve her komutana kendi adına birer burç yaptırdı.⁶ Tersanenin onarımını emretti. Şehre tüccarlarla iyi ilişki kurabilecek vali tayin etti. Sultan; emîrlere ülkenin her tarafından şehre yetenekli, zengin, itibarlı ve iyi nam sahibi insanların yerleştirilerek canlandırılmasını, buraya yerleşmek isteyip de mallarını satamayanların mallarının devlet tarafından değeri ile satın alınmasını emretti (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 174-175; İbn Bîbî, 2010, s.53; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 226; Cevdet Yakupoğlu, 2012, s. 361-362; Müneccimbaşı, 2017, s. 50).⁷

Sultanın bu emri kısa sürede şehri bir İslâm beldesi haline getirmek istediğinin göstergesidir. Şehir, Sultanın emriyle kısa sürede canlandırılmış ve hızla İslâmî bir kimliğe bürünmeye başlamıştır. Sinop konum itibariyle çok elverişli bir yerleşim merkeziydi ve bu tarihten sonra Karadeniz'de Selçukluların bir limanı ve üssü oldu (Cahen, 2014, s.73). Trabzon Rum İmparatorluğu fethedildiği tarihten 641/1243 yılındaki Köseadağ yenilgisine kadar Türkiye Selçuklu Devleti'nin metbûluğunu tanıdı (DİA, 2002, C. 25, s. 351). Bu tarihten itibaren Selçuklular üzerindeki Moğol etkisi artınca, Trabzon Rum İmparatorluğu tekrar müstakil hareket etmeye başladı.

⁶ Bu kişileri yaptırdıkları burçların (bedenlerin) üzerine koydukları kitâbelerinden tanıyabiliyoruz (Ulus, 2014, s. 5). Bu kitâbeler, kitâbeleri diktirenlerden öte çok önemli başka bilgiler de vermektedirler. Meselâ Selçuklular "Karanın ve Denizin Sultanı" lakabını Sinop'u aldıktan sonra kullanmışlardır.

Büyük galip sultanın, en büyük Şahlar Şahı, milletlerin boyunlarının efendisi, İzzed-Dünyâ ve ed-Dîn, İslâm ve Müslümanların desteği, kâfir ve müşriklerin kıyıcısı, kral ve sultanların şerefi, Allah'ın topraklarının sultanı, Allah'ın hizmetkârlarının koruyucusu, Allah'ın Hâlifesinin yardımcısı, Anadolu (Rûm) ve Suriye ve Ermenistan ülkelerinin karadan ve denizden sultanı, fethin babası, Keyhüsrevoğlu Keykâvus, müminlerin komutanının burhanı, krallığın ve devletinin devamı için Allah, sultanlığının sancaklarını açsın, izniyle bu mübarek burcun ve beden inşasını emreden emir, askerî komutan (isfâhsalâr) Husâmeddîn Yûsuf es-Sultânî ve Malatyalı emir ve ileri gelenler, (Allah) onlara yardımcı olsun, 612 (1215-1216) yılının ayları (Redford, 2014: s. 157).

⁷ Sultan I. İzzeddîn Keykâvus, Sinop'a Türk tüccar ve nüfusunun iskânını teşvik ederek şehri Türkleştirmişse de hem yerli Rum halkı hem de dünya ticaretinin kesafeti nedeniyle birçok millete mensup tüccarların oraya uğraması ve oturması içtimâî hayatın inkişafında önemli bir rol oynamış ve şehrin özellikleri daha ziyade bu amillerle şekillenmiştir (Turan, 2014, s. 155).

Fethi Müjdelemek İçin Bağdad'a Fetihnâme Gönderilmesi

İbn Bibi de geçen bilgilere göre İzzeddîn Keykâvus Sinop'un fethi ile birlikte İslâm'ın bölgeye yerleşmesi dolayısıyla Allah'a şükretti (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 176; İbn Bîbî, 2010, s. 54). Sultan, cihad anlayışına uygun olarak göreceğimiz bu davranışından sonra Şeyh Mecneddîn-i Ishak'ın⁸ fethi müjdeleyen bir mektup ve hediyelerle birlikte Bağdad'daki Abbâsî hâlifesi Nâsır Lillah'a elçi olarak gönderdi (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 176; İbn Bîbî, 2010, s. 54; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 227; Müneccimbaşı, 2017, s. 51; Turan, 2014, s. 298).

Elçilik heyeti çok sayıda mücevherler, altın sırmalı Rumî kumaşlar, medenî atlaslar, Rus ketenleri, Kıbrıs malı kadın giysileri ve örtüleri, çok sayıda erkek ve kadın köleler, igdişler, Arap atları, Rahvan merkepler ve Bohtî develeri, altın haçlar, günlerin raflarının ve zamanın sandıklarının taşımaktan aciz ve kusurlu kaldıkları gümüş tabaklardan meydana gelen sınırsız hediye ve armağanlarla o mübarek haberi tebliğ etmek, İslâm'ın yüzünü ağartan ve padişahlık tahtının gözünü aydınlatan o önemli fethin ve büyük zaferin müjdesini vermek için gönderip hâlife'den bir fütüvvet şalvarı istedi (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 176; İbn Bîbî, 2010, s. 54; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 227).

Elçi hilâfet merkezinde hürmetle karşılandı ve ikram gördü. Hâlife, Sultan İzzeddîn Keykâvus için Ramazan 608/Şubat-Mart 1212 tarihinde bir fütüvvetnâme yazdı (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 176).

Fütüvvetnâmede

Bismillahirrahmanirrahim

Azâmeti ve şanı sınırsız, nimetleri ve lütuflarını saymanın mümkün olmadığı, sevenlerine destek, taraflarına güç ve kuvvet veren, Hazreti Muhammed'i (A.S.) sonsuz hidayet ışıklarıyla, mucizeli delillerle şereflendiren, hazreti Peygamber'i (A.S.) diğer insanlardan üstün kılan onu her türlü sapık yoldan uzak tutan ve cehalet hastalığından kurtaran Allah'a hamd olsun. Onun elçisi Hazreti Muhammed (A.S.) kuraklık ve susuzluk alanında yemyeşil din bahçesi ortaya çıkardı. Cahiliyenin izlerini silerek onların görüşlerini çürüttü.

Allah'ın kelâmını yüceltmek için can ü gönülden çalıştı. Sapıklığı ve asilliği yok etti. Onun karşısında yanlış yolda olanlar seslerini kestiler. Büyük gayretleriyle imam direğini ayağa kaldırdı. Allah, ondan temiz ve pâk ailesinden râzı olsun.

Onun babasının yerini tutan Abdülmüttalib ve oğlu Abbas'ın iyi özellikleri yıldızlardan daha üstün; cömertlikleri, bereketli yağmur bulutlarından daha fazladır.

Onlardan başka amcasının oğlu ve manevî kardeşi, bütün hareketlerinin ve Şerî'attinin destekçisi, ilmin kapısı, zaferin kılıcı, adaletin dili, övülmek isteyenlerin övdüğü, Allah'a ortak koşanlara cihat açan, Allah'ın dininin en büyük destekçisi, Allah'a ilk inananlardan, dinin sünnetlerini ayakta tutan, sünnetlerin, farzların ve ilimlerin sırlarını ayrıntılarına kadar bilen Müminlerin emîri ve dindarların imamı Hazreti Ali'ye selâm olsun.

Hazreti Ali, Hazreti Peygamber tarafından kardeş edilmiş bir kişidir. Bütün insanlardan ayrı olarak kendisine fütüvvet verilmiştir. Onun için hazreti Cebraîl, Allah'ın Hazreti Ali'yi överken şöyle dediği naklediliyor: "Ali'den başka yiğit, zülfikârdan başka kılıç yoktur" Ayrıca peygamberlik soyunu o devam ettirmiştir.

Hilâfetin kendisiyle övünüp yüceldiği, kutsal topraklardaki Allah'ın hâlifesi, Allah'ın farzını ve sünnetini ayakta tutan, bütün insanlara itaati farz kılınmış Mü'minlerin Emîri En-Nasir Li-Dinillah-Allah ondan ve temiz ve asil ailesinden râzı olsun- Hûlefâ-i Râşidîn'in izinden giderek, cömertlik ışıklarıyla karanlıkları aydınlatmıştır. Yıkılmış olan yiğitlik (fütüvvet) binalarını, kendisine verilmiş olan ilahî güçle imar etmiş, sütunları ve dayanakları yok olmaya yüz tutmuş olan devleti yeniden kurmuştur. Körelmiş kılıçları yeniden bilemiş, kaynaklardan ve çeşmelerden bulanmış olan suyu yeniden durultmuştur. Doğruluğu ortaya çıkana kadar çalışmış, İslâmın güçlü bağlarını daha da güçlendirmiştir. Allah'ın kendisine ibadet

⁸ Şeyh Mecneddîn-i Ishak b. Yusuf b. Ali hem Sultan I. İzzeddîn Keykâvus'a hem de babası I. Gıyâseddîn Keyhüsrev'e hocalık yapmıştır (Turan, 1998, s. 298).

etmeleri için yarattığı bütün insanlar adına Allah ondan razı olsun. Allah, insanları korumak için onu seçmiş, onu onlar için imam tayin etmiş, onlara hâlife yaparak onlara huzur ve güven sağlamıştır. Onunla bir milleti en iyi şekilde ödüllendirmiştir.

İnsanların seçkini, İslâmın büyüğü, dine güç veren, bilgili ve adil sultan, devletin önderi, milletin tacı, kâfirlerin ve müstiklerin düşmanı, mücahitlerin önde geleni Rum ülkesinin meliki Ebu'l-Muzaffer Keykâvus b. Keyhüsrev b. Kılıç Arslan'a-Allah ona uzun ömür versin, yükseltip yücelmesine devam etsin -ibadet ve itaat şartlarını yerine getirmek, imamlık görevlerini yapmakta önemli bir araç olan kutlu ve uğurlu şalvar lâyük görülmüştür. Sonsuz iyiliklerini ve engin cesaretini takdir etmek için ona hil'at ve kaftan yollanmıştır. Bunların ona hayır ve uğur getirmesi dilenmektedir. İnşallah iyi hareketleri, yüce makamların istediği doğrultuda gider ve ileri gelenlerin sahip olduğu şeylerden sıradan kişileri de yararlandırır. Onun iyilik gölgesi herkesin üzerine düşer.

O Sultanın elçisi Allah'tan korkan, ibadetlerini yerine getiren, dinin büyüğü, İslâm'ın yıldızı ve Müslümanların övünç kaynağı, doğruluğun örneği, âlimlerin seçkini büyük şeyh İshak b. Yusuf b. Ali'yi-Allah onu yüceltsin- vekil kıldık. Şerefli bir kişiliğe, kutsal bir yaratılışa, övünülecek bir ahlâka sahip olan En-Nâsır Lidinillah'ı-Allah ondan razı olsun- destekleyen (Ebû'l Yumn? Necah- Allah ona uzun ömür versin, yükselip yücelmesine yardımcı olsun-şerefli hizmeti ve kutsal çabasıyla bu vekâletnâme kaleme alındı. Hâlife'nin emriyle Sultana insanı yücelten elbise giydirildi. O (fütüvvet elbisesi) giyenlere şeref ve şan verir. O elbise insanları cehennem azabından korur. O elbise, onun büyüklüğüne büyüklük katsın. Onun etekleri yerlerde sürünsün. Onun başarılarında katkılarda bulunsun. Yüce Allah, onun imanını ve inancını artırsın. Çünkü bu elbise imanın bir simgesi, inancın bir aracıdır. Gaybın sırlarından haber getirir.

O Sultan, Allah'ın farz kıldığı namaz ve oruç gibi farzları titizlikle yerine getirmektedir. Fütüvvet şartlarına uyarak içini temiz, yolunu doğru tutmaktadır. Bütün davranışları Şerî'at ölçüsü içindedir. Yüce Allah'ın kutsal kitabında emrettiği şeylere uymaktadır. "Allah, şüphesiz adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara bakmayı emreder; hayâsızlığı, fenalığı ve haddi aşmayı yasak eder. Tutasınız diye size öğüt verir" nasihatini tutar. Şüphesiz başarı Allah'tan'dır ve Allah'ın rızasını arayanlara ve ona ibadet edenlere Allah yeter (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 177-178).

Hâlîfe bu fütüvvetnâme'yi Mecdeddîn İshak'a teslim etti (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 178-179). Elçiye ayrıca bir de mektup verdi ve I. İzzeddîn Keykâvus'a *Sultanü'l-Gâlib* unvanını verdi (Müneccimbaşı, 2017, s. 51) ve Sultanın ölümünden sonra yerine oğlunu vekil tayin ettiğini kaydetti (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 178).

Hâlîfe, Sultan İzzeddîn Keykâvus'un elçisine Sultanına ulaştırmak üzere verdiği fütüvvetnâme'nin yanında ayrıca; Rum ülkelerine şerî'at hükümlerini yaymayı tavsiye eden bir saltanat menşûru, siyah bir imâme, zırhlı bir elbise, özenle dikilmiş bir derviş cübbesi, altın ve gümüş nallarla nallanmış, koşumları altın işlemeli, eyeri kıymetli taşlarla süslenmiş beş rahvan katır, çok iyi cins beş Arap atı, on Hicâzî devesi, Hicâz ve Şam taraflarının kıymetli eşyasından ve Hint mamulü mallardan meydana gelen çeşitli eşyalar, kıymetli elbiseler, ipekli ve pamuklu kumaşlar, Şuşterî-yi Haydarî giyecekler, altın işlemeli İskenderî döşemelikler, billur ve akik taşlar, ince nefis örtüler, misk kutuları, amber kaplarıyla dolu sandıklar; yaban eşeği, zürafa, kartal gibi yaban hayvanları ve Irak'a mahsus diğer şeylerden, daha önceki hâlîfelerin hiçbirinin hiçbir padişaha vermediği ölçüde büyük ve kıymetli hediyeler ve bir fütüvvet şalvarı gönderdi (İbn Bibi, 1996, C. I, s. 179-180; İbn Bîbî, 2010, s. 54; Yazıcızâde Ali, 2017, s. 228; Turan, 2014, s. 298). Hâlîfe bu davranışıyla Sinop'un fethine ve şehrin fatihi Sultan İzzeddîn Keykâvus'a özel bir önem verdiğini göstermiştir.

Sonuç

Türkiye Selçukluları kuruldukları dönemden itibaren Anadolu'da güvenli bir şekilde yaşamak ve sağlam bir ekonomik temel oluşturmak için denizlere hâkim olmanın bilincine vardılar. Kısa zamanda ticârî yönden önemli başarılarla imza atan devlet, yolların emniyetini sağlamak ve bu ticâreti uluslararası boyuta taşımak için kuzey güney yolunu emniyet altına almak istiyordu. Bu uğurda Antalya, Sinop ve Alâiye önemli birer limandı. Buralar aynı zamanda devletin güvenliği için de çok önemliydi.

Kir Aleksî'nin kendi sınırları dışında kalan Müslüman ahaliye saldırıp zulmetmesini fırsat bilen Sultan I. İzzeddîn Keykâvus, Sinop'u kuşatıp fethederek burayı kısa zamanda İslâm beldesi haline getirecek adımları atmıştır. Şehrin fethinin, Selçuklu devletinin ekonomisine ve güvenliğine yaptığı olumlu etkileri kısa zamanda görülmüştür.

Sinop'un fethinden sonra şehre giren Türkiye Selçuklu Sultanının atının gâşiyesini Trabzon Rum İmparatorunun omuzuna alarak bir süre yürümesi onun Selçuklu hâkimiyetini kabul ettiğini açıkça göstermiştir. Fethi müjdelemek için Abbâsî hâlifesine gönderilen elçilik heyetinin dönüşünde bir fütüvvetnâme ve hâlifenin o güne kadar başka hiçbir hükümdara vermediği fütüvvet şalvarı ile dönmesi ise şehrin alınmasının İslâm Hâlifesi nazarında yarattığı etkiyi göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Kaynakça

- Anna Komnena (1996). *Aleksiad*, (çev.) Bilge Umar, İnkılap Yayınları, Ankara.
- Anonim *Tevârih-i Âl-i Selçuk* (2014), (tercüme ve notlar) Halil İbrahim Gök-Fahreddin Coşkun, Atıf Yay. Ankara.
- Anonim, *Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III Histoire des Seldjoukides d'asie Minure* (1952), (haz.) Feridun Nafiz Uzlu, Ankara.
- Barat, C. (2014a). "Roma Dönemi Pontus at Bithynia Eyaleti", *Roman Art and Civilization- a Common Language in Antiquity*, (coordinator) Mihaela Lakob, România, ss. 211-212.
- Barat, C. (2014b). "Roma Dönemi Sinope Tarihi", *Roman Art and Civilization- a Common Language in Antiquity*, (coordinator) Mihaela Lakob, România, ss. 213-214.
- Barat, C. (2014c). "Sinope'de Romalılaşıma ve Şehirleşme", *Roman Art and Civilization- a Common Language in Antiquity*, (coordinator) Mihaela Lakob, România, ss. 216-217.
- Cahen, C. (2014). *Osmanlılardan Önce Anadolu*, (çev.) Erol Üyepazarcı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Çapar, Ö. (1991). "Karadeniz'de En Eski Grek Yerleşmeleri", *A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, XV/26, ss. 303-327.
- Dânişmend Gazi Destanı* (2005). (haz.) Necati Demir, Niksar Belediyesi, Niksar.
- Demirkaya, F. Ü. ve Tuluk, Ö. İ. (2012/1). "Eflatun'un "Kurban"ı Sinope'den Sinop'a, Kaynaklara Göre Sinop Kentinin Fiziksel Gelişimi", *METU JFA*, 29/1, ss. 45-68.
- Ebu'l Fidâ (1992). *Takvimü'l-Büldan*, ed. Fuat Sezgin, (yay. haz.) Farid Benfeghou, Carl Ehrig-Eggert, Eckhard Neubauer. Frankfurt.
- Gregory Abû'l-Farac İbnü'l-İbrî (Bar Hebraeus) (1999). *Abû'l-Farac Tarihi*, C. 2, Baskı, (İngilizceden trc.) Ö. Rıza Doğrul, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Herodotos (2012). *Tarih*, (çev.) Müntekim Ökmen, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- İbn Bibî, El-Hüseyin b. Muhammed b. Ali El-Ca'feri Er-Rugadi (1956). *El-Evamirü'l Ala'iyye fi'l Umuri'l-Ala'iyye*, Tıpkıbasım, (haz.) A. Sadık Erzi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- İbn Bibî, El-Hüseyin b. Muhammed b. Ali El-Ca'feri Er-Rugadi (1996). *El-Evamirü'l Ala'iyye fi'l umuri'l-Ala'iyye (Selçuknâme)*, I, (çev.) Mürsel Öztürk, Kültür Bakanlığı 1000 Temel Eser Dizisi, Ankara.
- İbn Bibî, El-Hüseyin b. Muhammed b. Ali El-Ca'feri Er-Rugadi, (2010). *Selçuknâme*, (haz.) Refet Yınanç-Ömer Özkan, Kitabevi, İstanbul.
- İslâm Ansiklopedisi* (1977). "Keykâvus I", C. 6, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, ss. 631-642.
- İslâm Ansiklopedisi* (1977). "Sinop", C. 10, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, ss. 683-689.

- Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî (1999). *Müsâmeret ül-Ahbâr*, (Farsça nşr.) Osman Turan, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Koçak, Ö. (2003). “Erken Sinop Yerleşmeleri”, *Bellekten*, LXVII/250, ss. 697-718.
- Merçil, E. (2007). *Selçuklular’da Hükümdarlık Alâmetleri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007.
- Müneccimbaşı Ahmet b. Lütfullah (2017). *Câmiu’d-Düvel Selçuklular Tarihi Anadolu Selçukluları ve Beylikleri*, (haz.) Ali Öngül, Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- Pakalın, M. Z. (2004). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. 1, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Redford, S. (2010). “Sinop in the Summer of 1215, The Beginning of Anatolian Seljuk Architecture”, *Ancient Civilizations from Scythia to Siberia*, 16, ss. 125-149.
- Redford, S. (2014). *İktidar İmgeleri (Sinop İçkalesindeki 1215 Tarihli Selçuklu Yazıtları)*, (İngilizceden Çev.) Barış Cezar, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Strabon (2009). *Antik Anadolu Coğrafyası*, (çev.) Prof. Dr. Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Tellioğlu, İ. (2007). “Doğu Karadeniz Bölgesinin Türk Yurdu Haline Gelmesi Hakkında Bir Değerlendirme”, *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları*, Volume 2/2, ss. 654-664.
- Tunç, Z. ve Şahin, M. (2016). “Türkiye Selçukluları Döneminde Âşıklar Adası “Sinop”un Fethi”, *14. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi*, 22–23 Ağustos 2016, (ed) A. Vehbi Can vd., E-ISBN, Gostivar/MAKEDONYA Türk Dünyası Araştırmalar Vakfı Yayınları, İstanbul, ss. 290-297.
- Turan, O. (1998). *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Turan, O. (2014). *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (2002). “Keykâvus I”, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 25, Ankara, ss. 352-353.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (2006). “Sinop”, *Diyanet Vakfı Yayınları*, C. 32, İstanbul, ss. 252-256.
- Ulus, İ. (2014). *Açıklamalı Sinop Kitâbeleri*, İstanbul.
- Yakupoğlu, C. (2009). *Kuzeybatı Anadolu’nun Sosyo-Ekonomik Tarihi*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Yakupoğlu, C. (2012). “Sultan I. İzzeddin Keykâvus Devri”, *Selçuklu Tarihi El Kitabı*, (Ed.) Refik Turan, Grafiker Yayınları, Ankara, ss. 351-386.
- Yazıcızâde Ali (2017). *Tevârîh-i Âl-i Selçuk*, (haz.) Abdullah Bakır, Çamlıca Yayınları, İstanbul.
- Yücel, Y. (1991). *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar I*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.